

**Wydawnictwo ciągłe „Ziemia Częstochowska”
wydawane przez Częstochowskie Towarzystwo Naukowe
Rok założenia 1934**

**The annual journal “Ziemia Częstochowska”
is published by Częstochowskie Towarzystwo Naukowe
Year of foundation 1934**

**Redakcja – Editorial board
Cezary GĘBICKI, Beata URBANOWICZ**

Rada Naukowa – International Advisory board
Andrzej CHWALBA (Kraków), Julia DZIWOKI (Częstochowa), Cezary GĘBICKI (Częstochowa), Artur KIJAS (Łódź), Konstantin KRAINI (Kijów), Olha KRAINIA (Kijów), Karol MÜLLER (Opawa), Mirosław NAGIELSKI (Warszawa), Beata URBANOWICZ (Częstochowa), o. Janusz ZBUDNIEWEK OSPPE (Warszawa), Dariusz ZŁOTKOWSKI – sekretarz naukowy (Częstochowa), ks. Jan ZWIĄZEK (Częstochowa)

**Redaktor językowy – Language adviser
Andrzej WĄTROBA (English)**

**Redaktor statystyczny – Statistical adviser
Agnieszka BERDOWSKA**

**Redaktor online – On line editor
Julia DZIWOKI**

Adres redakcji – Manuscript submission
e-mail: cgeb@ajd.czyst.pl; zurbanowicz@isd-hcz.com.pl; www.ziemia.ajd.czyst.pl

Pierwotna wersja czasopisma jest wersją papierową

**Wszystkie prace są recenzowane
All papers are peer-reviewed**

Lista recenzentów – List of Reviewers
Maria CZAPLIKA-JEDLIKOWSKA (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Polska), Tadeusz DUBICKI (Akademia im. Jana Długosza, Polska), Elżbieta DUMNICKA (Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska), Julia DZIWOKI (Akademia Jana Długosza w Częstochowie, Polska), Marian GŁOWACKI (Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska), Olha KRAINIA (Muzeum Narodowe Kijowsko-Pieczerskiej Ławry, Ukraina), Konstantin KRAINI (Muzeum Narodowe Kijowsko-Pieczerskiej Ławry, Ukraina), Anna KRUPSKA-PEREK (Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi, Polska), Karol MÜLLER (Archiwum Ziemię Krajowe w Opawie, Czechy), Alicja PIHAN-KIJASOWA (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska), Tadeusz SROGOSZ (Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska), ks. Jan ZBRANIAK (Uniwersytet Rzeszowski, Polska), ks. Jan ZWIĄZEK (Wyższe Seminarium Duchowne w Częstochowie, Polska)

ZIEMIA CZĘSTOCHOWSKA XLIII

Pod redakcją
Cezarego Gębickiego
i Beaty Urbanowicz

2017

Projekt okładki i serii wydawniczej – Cover design
Ryszard BARANOWSKI ©

Na okładce – On the cover

Rysunek architektoniczny elewacji neogotyckiej kamienicy przy ul. Katedralnej 8 (przed 1914 r.)
skonfrontowany z fragmentami stanu dzisiejszego obiektu. Archiwum Państwowe w Łodzi.
Na s. IV uroczystość sadzenia Dębów Katyńskich przy drodze krajowej nr 1 w Częstochowie
w dniu 13 kwietnia 2010 r. Fot. Ryszard Baranowski

Issued May 30, 2017

© Copyright by Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie
Częstochowa 2017

Wszelkie prawa zastrzeżone – All rights reserved

Printed in Poland

ISSN 0137-4133
ISBN 978-83-949305-2-3

Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego
Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie
ul. Waszyngtona 4/8, 42-200 Częstochowa
tel. (34) 378-43-29; faks (34) 378-43-19
e-mail: wydawnictwo@ajd.czyst.pl

Spis treści – Contents

Wstęp – Preface	9
I. Historia, dydaktyka, edukacja – History, Didactics, Education	
Kamila PAWEŁCZYK-DURA	
Materiały archiwalne dotyczące Częstochowy w zasobie Archiwum Państwowego w Łodzi (na przykładzie zespołu rząd gubernialny piotrkowski)	13
Archival materials concerning Czestochowa in the State Archive in Lodz (on the example of fond Piotrkow Governorate Gouvernment)	38
Franciszek SOBALSKI	
Krótka historia przemysłu Częstochowy XIX–XXI wieku	39
The short history of the industry of Częstochowa	62
Andrzej PASZTA, Piotr PASZTA	
Kwesty publiczne w Częstochowie w przededniu i po I wojnie światowej	63
Public issues in Czestochowa before and after the First World War	75
Krzysztof CAŁUS	
Rewolucja kubańska – w księgozbiorze Biblioteki Głównej Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie	77
The Cuban Revolution in collection of books of Jan Dlugosz Academy Main Library in Czestochowa	86
Zbigniew STAŃCZYK	
Jan Długosz. Biografia podmiotowo-przedmiotowa	87
Jan Długosz. Subjective-Objective Bibliography	123
Wanda MALKO	
Ludwik Wawrzynowicz (1870–1957) – kompozytor, publicysta, pedagog. Założyciel Szkoły Muzycznej w Częstochowie	125
Ludwik Wawrzynowicz (1870–1957) – Composer, Feature Writer, Educationalist. Founder of the Music School in Czestochowa	164
Jan KACZMARZYK, Dariusz RATAJ	
Zarys historii Zespołu Szkół im. Bolesława Prusa w Częstochowie	167
An Outline History of the Bolesław Prus in Częstochowa	173

Agnieszka BURZYŃSKA, Rafał PIOTROWSKI	
Historia powstania placu Katyńskiego w Częstochowie	175
The history of Katyn memorial in Częstochowa	188
Mateusz PAWLAK	
Wątek zbrodni katyńskiej w polskiej edukacji historycznej XX i XXI wieku	189
Thread of the Katyn massacre of Polish historical education of 20 th and 21 th century ...	209
Olga WITCZAK	
„Mogiłami jest znaczone historia Polski...” – zbrodnia katyńska w edukacji szkolnej	211
“The history of Poland is marked with graves...” – the Katyn massacre in school education	216
Anna DRABIK	
„Tylko guziki nieugięte przetrwały śmierć...” – pamięć o zbrodni katyńskiej w edukacji szkolnej	217
“Only the buttons were relentless and survived death...” – the memory of the Katyn massacre in school education	223
Dorota KAWKA	
Powiatowy Konkurs Wiedzy o Katyniu. „W tablicach katyńskich pamięci zapisane”	225
County Competition on the Knowledge about Katyn „Saved in the Katyn plaques of memory”	231
Zygmunt OLESIK	
Działalność Komitetu Okręgowego Olimpiady Fizycznej w Częstochowie w latach 2002–2015	233
Activity of Regional Committee of Olympiad in Częstochowa in the period between 2002–2015	250

II. Archeologia – Archeology

Iwona MŁODKOWSKA-PRZEPIÓROWSKA	
Co z tym grodziskiem, czyli o wynikach badań archeologicznych na górze Na Wale w Mstowie	253
What about the settlement, the results of archeological research on the Mount Na Wale in Mstów	270
Czesław HADAMIK	
Badania archeologiczne i rozpoznawcze przy pałacu Aleksandra Fredry w Wiszni (Beńkowej Wiszni), Ukraina, obwód lwowski, rejon samborski, prowadzone w 2011 i 2013 roku	273
Archeological and diagnostic research carried out in 2011 and 2013 at Aleksander Fredro's Palace in Wisznia (Beńkowa Wisznia), Ukraine, Lviv Oblast, Sambir Raion	286

III. Literatura – Literature

Robert SIKORSKI

- Rola Jasnej Góry w kształtowaniu świadomości narodowej
w XIX wieku 289
- The Role of Jasna Gora in Formation of the National Consciousness in the 20th Century ... 300

Ewelina DZIEWOŃSKA-CHUDY

- Obchody 60-lecia Częstochowskiego Oddziału Towarzystwa
Literackiego im. Adama Mickiewicza w Częstochowie 301
- The celebration of 60th anniversary of Czestochowa Branch of the Literary Society
named Adam Mickiewicz 306

Elżbieta HAK

- Stereotypy i maski – figura „polskiego chama” na przykładzie
malarstwa Jerzego Dudy-Gracza 307
- Stereotypes and masks – a figure of “Polish Boor” on the example of Jerzy Duda-Gracz 313

IV. Wspomnienia – Memory

Bronisława KULKA

- O Marii Rolskiej – biograficznie i wspomnieniowo 317

Edyta SADOWSKA

- Stanisław Podobiński – częstochowianin z gór. Wspomnienie 335

V. Recenzje i omówienia – Reviews and Notes

Grzegorz ŁUKOMSKI

- [rec.] Beata Urbanowicz, *Huta w Częstochowie na łamach gazety
zakładowej (1951–1989)*, Wydawnictwo AJD, Częstochowa 2017,
ss. 472 341

Tomasz Andrzej NOWAK

- [rec.] Zdzisław Włodarczyk, *Na przełomie epok. Radomsko pod
panowaniem pruskim (1793–1806)*, Radomsko 2015, ss. 246,
wyd. Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Radomsku,
seria „Radomszczańska Biblioteczka Regionalna” XI 347

Roland DOBOSZ

- [rec.] Walczak M., Gębicki C., Wojciechowski W., Świerczewski D.,
*The fauna of planthoppers and leafhoppers (Hemiptera:
Fulgoromorpha et Cicadomorpha) in the city of Częstochowa.
The Monograph, „Annals of the Upper Silesian Museum in Bytom,
Entomology”. No. 24–25, pp. 191, Bytom 2016 351*

Marian GŁOWACKI

[rec.] Andrzej Paszta, Piotr Paszta, *Wydarzenia – Ludzie – Medale.
Częstochowa do roku 1950*, Polskie Towarzystwo Numizmatyczne.

Oddział im. dr. Władysława Terleckiego, Częstochowa 2017 353

VI. Kronika – Chronicle

Cezary GĘBICKI

Sprawozdanie merytoryczne z działalności Częstochowskiego
Towarzystwa Naukowego w okresie od 25 lutego 2013

do 27 lutego 2017 357

Cezary GĘBICKI

Gala „Osobowości i Sukcesy Śląska Roku 2017” – patronat medialny

Częstochowskiego Towarzystwa Naukowego 367

Wstęp – Preface

Przekazany do rąk czytelników 43. tom „Ziemi Częstochowskiej” obejmuje, jak zwykle, bardzo zróżnicowaną problematykę badawczą. Z uznaniem należy zatem odnieść się do kolejnej już inicjatywy środowiska skupionego wokół Częstochowskiego Towarzystwa Naukowego. Dobrze to świadczy o jego aktywności naukowej, pomysłowości twórczej i szukaniu nowych obszarów badawczych. W tomie zaprezentowano wątki tematyczne związane z dziejami miasta i regionu częstochowskiego, historią, dydaktyką historii, dziejami oświaty i ustroju szkolnego, edukacją, literaturą, kulturą, biografistyką, archiwistyką, źródłoznawstwem, archeologią – ujęte w poszczególne bloki tematyczne. Na uwagę zasługuje fakt, iż w publikacji szczególnie podkreślono problematykę kатыńską, analizowaną zarówno w aspekcie historycznym, regionalnym, edukacyjnym, jak i popularyzatorskim. Aby zrealizować bogaty wachlarz tematów badawczych, pozyskano do współpracy naukowców reprezentujących różnorodne dziedziny badawcze, historyków, badaczy dziejów regionu, pasjonatów, miłośników ziemi częstochowskiej, nauczycieli, archiwistów oraz doktorantów Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Świadczy to niewątpliwie o ich zainteresowaniu problematyką związaną z historią i dziejami regionu oraz jego krajobrazem kulturowym rozpatrywanym na różnych płaszczyznach

W niniejszym zbiorze znajdują się artykuły o charakterze interdyscyplinarnym i pomimo ich znacznego zróżnicowania udało się jednak utrzymać konwencję tematyczną zwaną z badaniami nad miastem i regionem, co stanowi niewątpliwie ich ubogacenie.

Wieloaspektowe i globalne ujęcie problematyki prezentowanej w publikacji zostało jeszcze dodatkowo wzmocnione przez rozbudowany aparat naukowy wykorzystywany przez autorów, na który złożyły się źródła zaczerpnięte z Archiwum Państwowego w Łodzi, Archiwum Państwowego w Częstochowie, Archiwum Urzędu Miasta w Częstochowie, archiwów prywatnych, archiwów szkolnych, Archiwum Urzędu Ochrony Zabytków, Archiwum Fundacji Przyroda i Człowiek, Archiwum Filharmonii Częstochowskiej i Archiwum Okręgowej Olimpiady Fizycznej w Częstochowie. Ponadto cenne uzupełnienie i dopełnienie narracji autorskiej w artykułach stanowiły relacje, wspomnienia, pamiętniki, listy, literatura piękna i popularna, herbarze, wywiady, spuścizny, przewodniki,

prasa, podręczniki, programy szkolne, zeszyty ćwiczeń, teki edukacyjne Instytutu Pamięci Narodowej, okólniki, kroniki szkolne, maszynopisy prac magisterskich i doktorskich, encyklopedie, słowniki, dzienniki urzędowe, uchwały Rady Miasta Częstochowy, „Dzienniki Praw Królestwa Polskiego”, rozporządzenia Rady Ministrów, rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej, statuty szkolne, mapy, zdjęcia, aneksy, źródła ikonograficzne, zestawienia tabelaryczne, regulaminy, sprawozdania, wykazy, a także bogata literatura przedmiotu, zarówno polsko-, jak i obcojęzyczna.

Jest miłym obowiązkiem redakcji podziękować Urzędowi Miejskiemu oraz Starostwu Powiatowemu w Częstochowie za sfinansowanie wydania przedstawianego czytelnikom tomu.

Mamy nadzieję, że wszystkie publikacje zawarte w 43. tomie „Ziemi Częstochowskiej” zostaną życzliwie przyjęte przez środowisko lokalne i staną się inspiracją do podejmowania dalszych badań i twórczych poszukiwań nad dziejami miasta i regionu oraz popularyzacji jego historii.

Cezary Gębicki

Prezes Częstochowskiego Towarzystwa Naukowego

Beata Urbanowicz

Wiceprezes Częstochowskiego Towarzystwa Naukowego

Redaktor Naukowy tomu